

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR LIETAS IEROSINĀŠANU

Rīgā

2021. gada 30. jūnijā

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Artūrs Kučs un Anita Rodiņa,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto AS „ZIEDI JP”, SIA „AD Biogāzes stacija”, SIA „BIO FUTURE”, SIA „GAS STREAM”, sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Conatus BIOenergy”, AS „International Investments”, SIA „Agro Iecava”, SIA „RZS ENERGO”, sabiedrības ar ierobežotu atbildību LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBU UN PĒTĪJUMU SAIMNIECĪBA „VECAUCE” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējas) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 106/2021),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējas lūdz Satversmes tiesu atzīt Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmo un trešo daļu, kā arī Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 560) 21.3., 28., 30., 31., 48.4. punktu un 3. pielikumu (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža.

2. Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmā daļa noteic, ka elektroenerģijas ražotājiem, kas izmanto šā likuma 28., 28.1, 29. vai 30. pantā minētās tiesības un koģenerācijas procesā ražo siltumenerģiju, ir pienākums nodrošināt siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu.

Savukārt šā panta trešā daļa paredz Ministru kabineta kompetenci noteikt kārtību, kādā tā noteiktā iestāde pārbauda lietderīgās siltumenerģijas izmantošanu, lai nodrošinātu atbilstību šajā likumā un Ministru kabineta noteikumos noteiktajiem valsts atbalsta saņemšanas nosacījumiem.

Atbilstoši Noteikumu Nr. 560 21.3. apakšpunktam, lai pārdotu no atjaunojamiem energoresursiem saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, jānodrošina biogāzes ražošanai izmantoto izejvielu uzskaitē, izmantojot mērīšanas vai mērītāžu sistēmu, kas atbilst normatīvajiem aktiem par mērīšanas līdzekļu metroloģiskajām prasībām un to metroloģiskās kontroles kārtību, ja enerģijas ražošanai tiek izmantota biogāze.

Noteikumu Nr. 560 28. punkts paredz, ka norēķinu periods elektroenerģijas pārdošanai un pirkšanai obligātā iepirkuma ietvaros ir viens kalendāra mēnesis.

Noteikumu Nr. 560 30. punkts noteic, ka publiskais tirgotājs no komersanta, kas elektroenerģiju ražo šo noteikumu 3.2. un 3.3. apakšpunktā minētajās biogāzes vai biomasas elektrostacijās, iepērk tikai to elektroenerģijas daudzumu, kas saskaņā ar šo noteikumu 31. punktu ir atzīstams par saražotu koģenerācijā.

Noteikumu Nr. 560 31. punkts regulē to, kā norēķinu periodā nosakāms biogāzes vai biomasas elektrostacijā saražotās elektroenerģijas daudzums, kas atļauts pēc elektroenerģijas izlietošanas elektrostācijas darbības nodrošināšanai atbilstoši noteikumu 25. punktā minētajai principiālajai elektriskā pieslēguma shēmai.

Noteikumu Nr. 560 48.4. apakšpunkts noteic, ka Būvniecības valsts kontroles birojs pieņem lēmumu, ar kuru atceļ komersantam piešķirtās obligātā iepirkuma tiesības, ja nav tehnoloģiski nodrošināta siltumenerģijas lietderīga izmantošana.

Visbeidzot, Noteikumu Nr. 560 3. pielikumā ietverti koeficienti, kas dažādām koģenerācijas tehnoloģijām nosaka attiecību starp koģenerācijas iekārtā

uzstādīto elektrisko jaudu un siltuma jaudu. Minētos koeficientus izmanto saskaņā ar šo noteikumu 31. punktu, nosakot biogāzes vai biomasas elektrostacijā saražotās elektroenerģijas daudzumu norēķinu periodā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtās konstitucionālās sūdzības pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18., 19.² un 19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesas kolēģija var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts noteic: izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4.1. Pieteikuma iesniedzējas jau iepriekš ir vērsušās Satversmes tiesā ar saturiski līdzīgu pieteikumu, kurā lūgušas izvērtēt Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas, kā arī Noteikumu Nr. 560 21.3., 21.6., 28., 30., 31., 48.4. punkta un 3. pielikuma atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam (ieteikums Nr. 43/2021).

Satversmes tiesas 2. kolēģija 2021. gada 12. aprīlī nolēma atteikties ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 43/2021 (turpmāk arī – kolēģijas 2021. gada 12. aprīļa lēmums). Šajā lēmumā kolēģija konstatēja, ka attiecībā uz vairākām pieteikuma

iesniedzējām pieteikums neatbilda Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām. Tāpat kolēģija secināja, ka pieteikums daļā par Noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkta iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām. Attiecībā uz pieteikumu daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam ilgtspējīgas attīstības principam kolēģija secināja, ka tas neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām. Savukārt pieteikuma juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4.2. Izskatāmajā pieteikumā pēc būtības nav mainījies faktisko apstākļu izklāsts, tomēr pieteikumā ir precizētas personas, kurām apstrīdētās normas rada pamattiesību aizskārumu. Proti, kā pieteikuma iesniedzējas vairs nav norādītas tās personas, attiecībā uz kurām kolēģijas 2021. gada 12. aprīļa lēmumā atzīts, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām. Tāpat ir mainījies prasījuma formulējums – Pieteikuma iesniedzējas vairs nelūdz izvērtēt Noteikumu Nr. 560 21.6. apakšpunkta atbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam, kā arī nav ietverts atsevišķs prasījums vērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam ilgtspējīgas attīstības principam. Turklāt pieteikuma juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu ir papildināts ar jauniem argumentiem.

Tādējādi izskatāmajā pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, un Satversmes tiesas kolēģijai no jauna ir jāpārbauda pieteikuma atbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei, bet saskaņā ar minētā panta 3. punktu – lietas par Ministru kabineta noteikumu atbilstību augstāka juridiska

spēka tiesību normām. Līdz ar to pieteikumā ietvertie prasījumi ir piekritīgi Satversmes tiesai.

6. Pieteikuma iesniedzējas apstrīd divu normatīvo aktu atbilstību Satversmei.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1. punktam vairāku normatīvo aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā ir pieļaujama, ja tiek apstrīdēts normatīvais akts vai tā daļa un uz tā pamata izdotās zemāka juridiska spēka tiesību normas. Noteikumi Nr. 560 izdoti citstarp, pamatojoties uz Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta trešo daļu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1. punkta prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona ir tiesīga iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējas ir komersanti, kuriem piešķirtas tiesības obligātā iepirkuma ietvaros pārdot elektroenerģiju, kas saražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus. Ar apstrīdētajām normām tām esot noteikts jauns pienākums nodrošināt, ka to saražotā siltumenerģija tiek izmantota lietderīgi. Turklāt, sākot ar 2021. gada 1. janvāri, Pieteikuma iesniedzējas esot tiesīgas obligātā iepirkuma ietvaros pārdot tikai to elektroenerģiju, kas ir atzīstama par saražotu koģenerācijā. Savukārt gadījumos, kad Pieteikuma iesniedzējas neizpildot likumdevēja noteiktos faktiskos kopējos elektrostacijas lietderības rādītājus (koeficientus), tās esot spiestas obligātā iepirkuma ietvaros pārdot tikai daļu saražotās elektroenerģijas, atlikušo elektroenerģiju pārdodot par zemāko vienošanās (tirgus) cenu. Tādējādi samazinoties Pieteikuma iesniedzēju gūto ieņēmumu apmērs, kādēļ apstrīdētās normas aizskarot tām Satversmes 105. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu un pārkāpjot Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības principu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējas ir tiesīgas iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka subsidiaritātes principa ievērošanai nepieciešams izsmelt reālās un efektīvās iespējas aizstāvēt aizskartās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 14. punktu*). Minētā atziņa nozīmē to, ka pastāv reāla iespēja ar konkrēto tiesību aizsardzības līdzekli panākt tādu materiāltiesisku rezultātu, kas novērš personas pamattiesību aizskārumu. Ja imperatīva norma ir formulēta nepārprotami, pieteikuma iesniedzējs atrodas šīs normas tvērumam tipiskā situācijā un nav šaubu par normas piemērošanu konkrētajā gadījumā, Satversmes tiesas likums neprasa izsmelt tādas formāli pastāvošas iespējas pārsūdzēt administratīvu aktu, kuru izmantošanas rezultātā acīmredzami nav sagaidāms personai labvēlīgs lēmums (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 24. oktobra sprieduma lietā Nr. 2012-23-01 14. punktu*).

Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmā un trešā daļa pēc būtības paredz imperatīvu pienākumu elektroenerģijas ražotājiem nodrošināt siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu un pilnvaro Ministru kabinetu noteikt kārtību, kādā kompetentā iestāde pārbauda šā pienākuma ievērošanu. Tāpat arī Noteikumu Nr. 560 21.3. apakšpunkts, 28., 30., 31. punkts, 48.4. apakšpunkts un 3. pielikums imperatīvi paredz pienākumus elektroenerģijas ražotājiem, publiskajiem tirgotājiem un Būvniecības valsts kontroles birojam. Proti, šīs normas, kas tieši paredz pienākumu nodrošināt siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu, nosaka norēķinu periodu elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros un paredz sekas siltumenerģijas lietderīgas neizmantošanas gadījumā, pašas par sevi neparedz iestādes rīcības brīvību. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējām attiecībā uz vispārējo pienākumu katru mēnesi nodrošināt lietderīgu siltumenerģijas izmantošanu un risku šāda pienākuma neizpildes gadījumā pārdot mazāku daudzumu elektroenerģijas nav iespēju aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajam teikumam, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai skaitāms no brīža, kad attiecībā uz elektroenerģijas ražotājiem ir stājies spēkā pienākums nodrošināt siltumenerģijas lietderīgu izmantošanu, kas ietekmēja arī pārējo tiem jau iepriekš noteikto pienākumu izpildi. Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmā daļa un Noteikumu Nr. 560 30., 31. un 48.4. punkts stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 1. jūnijā. Tādējādi pieteikuma iesniegšanai noteiktais termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

9. Pieteikumā ir izklāstīti lietas faktiskie apstākļi un sniegts juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam. Pieteikumam ir pievienoti dokumenti, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Pieteikums atbilst arī pārējām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. pantu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

1. Ierosināt Satversmes tiesā lietu „Par Elektroenerģijas tirgus likuma 31.³ panta pirmās un trešās daļas, kā arī Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 560 „Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamās energoresursus, kā arī par cenu noteikšanas kārtību un uzraudzību” 21.3., 28., 30., 31., 48.4. punkta un 3. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam” pēc AS „ZIEDI JP”, SIA „AD Biogāzes stacija”, SIA „BIO FUTURE”, SIA „GAS STREAM”,

sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Conatus BIOenergy”, AS „International Investments”, SIA „Agro Iecava”, SIA „RZS ENERGO”, sabiedrības ar ierobežotu atbildību LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS UNIVERSITĀTES MĀCĪBU UN PĒTĪJUMU SAIMNIECĪBA „VECAUCE” pieteikuma (pieteikums Nr. 106/2021).

2. Uzaicināt institūcijas, kas izdevušas apstrīdētos aktus, – Saeimu un Ministru kabinetu – **līdz 2021. gada 30. augustam** iesniegt Satversmes tiesai atbildes rakstus ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kusiņš